

Architektura

Zgodnie z zapowiedzią z poprzedniego numeru „Zdroju Ciechocińskiego”, w poniższym artykule podejmę temat związany z naszym regionem etnograficznym - Kujawami.

Wywiązując się ze złożonej obietnicy, rozpocznę od zagadnień dotyczących architektury, charakterystycznej dla osadnictwa na Kujawach. Aby bliżej zapoznać się z tą tematyką, już na wstępie należy zaznaczyć, że decydującym czynnikiem kształtującym charakter osadnictwa wsi kujawskiej było ściśle jej powiązanie z naturalnymi czynnikami środowiska. Kompozycja przestrzenna, wykorzystywane materiały, formy ornamentyki były odwzorowaniem odpowiednich elementów, które można odnaleźć w przyrodzie.

Natura sama dyktowała rozwiązania lub udzielała odpowiedzi, w jaki sposób osadnicy mogli zorganizować dla siebie odpowiednie warunki mieszkalne. Znamienne dla kultury ludowej, co w rezultacie jest jej jednym z najważniejszych wyróżników, jest jej harmonijne współistnienie z przyrodą. Ta, niestety, już tylko bajkowa symbioza człowieka i natury przekładała się na piękno i funkcjonalność osad wiejskich. Architektura w zasadzie wtapiała się w krajobraz. Jej kolorystyka, tworzywa i zastosowane formy imitowały środowisko naturalne. Nie tylko elementy kultury materialnej, ale i styl życia funkcjonował odpowiednio z cyklem przyrodniczym. Pory roku nadawały rytm i determinowały wszystkie działania. Cykl solarny i lunarny tworzyły harmonogram pracy i odpoczynku w kulturze ludowej.

Mówiąc o jakiegokolwiek formie architektonicznej charakterystycznej dla regionu etnograficznego, należy wyraźnie zaznaczyć, że odwołuję się do pewnego modelu, który na Kujawach zyskał popularność na tyle, iż stał się rozpoznawalny w naszym regionie etnograficznym.

Zagroda kujawska, której właścicielem był bogaty gospodarz, składała się z kilku budynków, które tworzyły kompleks gospodarski mający zapewnić optymalne funkcjonowanie jej mieszkańców. Wśród podstawowych zabudowań należy wymienić chatę, budynki gospodarcze i inwentarskie, ogrodzenie, studnię z cembrowiną i żurawiem, piwnice - ziemianki, żeliwny kierat, torfiarnię i małą architekturę sakralną, czyli kapliczkę.

Podstawową formą architektoniczną, która występowała na wsi kujawskiej, były chaty wąsko frontowe czasami występujące z podcieniem znajdującym się u wejścia. Przeszczepując próg chaty, wchodzimy do sieni, która z jednej strony sąsiadowała z kuchnią i alkierzem, z drugiej zaś strony graniczyła z dwiema izbami, przy czym jedna z nich pełniła funkcję komory.

Chata usytuowana była frontem do drogi, a jej ce-

chę charakterystyczną były ściany z drewnianych bali bielone wapniem. Dwuspadowy dach pokrywano słomą, a za podłogę służyła gliniana polepa. Stodoła ustawiona była w głębi podwórza, a wzdłuż jednego z jej boków uszeregowano budynki gospodarcze. Zagroda otoczona była płotem sztachetowym od strony frontowej, który w tylnej części podwórza przechodził w żerdziowy.

Zagroda stanowiła podstawowy warsztat pracy stąd też w jej obrębie koncentrowało się głównie życie jej mieszkańców. W obrębie kompleksu budynków wkomponowano elementy zieleni ogródków kwiatowych, zielnych i warzywnych.

Przy wznoszeniu ścian najbardziej popularne były konstrukcje zrębowe i sumikowi-łatkowe. Podstawowym materiałem stosowanym do budowy chałup było drewno, które dominowało do drugiej połowy XIX wieku. Odpowiednie ustawodawstwo i ulgi podatkowe wpłynęły na wzrost zastosowania cegły i innych niepalnych materiałów przy budowie chat na Kujawach. Wpływ na popularyzację cegły palonej, jak i surowej, miał również fakt, iż Kujawy nie zostały zbyt hojnie obdarzone lasami, co powodowało deficyt drewna. Dach o konstrukcji krokwiowej pokrywano słomą tudzież trzcina. Warstwy tych materiałów pokrywano snopeczkami albo luźno rozpościerano i umacniano tyczkami.

Dachówka palona bardzo długo nie mogła zastąpić tradycyjnych pokryw dachowych na terenie Kujaw. W zasadzie dopiero po drugiej wojnie światowej w krajobrazie wsi kujawskiej słomiane dachy ustępowały pokryciu dachówkowemu.

Drzwi i okna były płaszczyzną, na której chętnie stosowano detale ozdobne. Na płycie drzwi pojawiały się dekoracje ryte, dodawano klepki z kwiatową ornamentyką. Podobnie okiennice w swej najbardziej rozpoznawalnej formie ze wzorem wyciętych serduszek, półksiężyców. Okucia, zawiasy, elementy ogrodzenia były polem do popisu dla kowalstwa artystycznego. Okna nie były zbyt duże tak, aby jak najmniej zimna mogło przez nie wnikać.

W krajobrazie wsi kujawskiej należy również wyróżnić takie zabudowania jak kuźnia, wiatrak lub bardzo rzadko młyn wodny do mielenia zboża, karczma, olejarnia, pracownia garncarska i remiza strażacka. W pejzaż wsi subtelnie wkomponowane zostały masywne sylwetki młynów wietrznych. Na terenie Kujaw najbardziej powszechnym typem wiatraka były konstrukcje słupowe, czyli koźlaki. Jak nazwa wskazuje, budynek wiatraka zawieszano na dębowym słupie, wpuszczonym w dwie skrzyżowane podwaliny. Całość szalowano pionowymi deskami i przykrywano dwuspadowym dachem za charakterystycznym naczółkiem

nad skrzydłami. Na ścianie frontowej po schodach wchodziło na ganek, a dalej do wnętrza wiatraka. Wewnątrz wiatraka wydzielono dwie kondygnacje. Najwyżej znajdowały się mechanizmy kół zębatach, niżej zaś mechanizmy czyszczące ziarno.

W pruskiej części Kujaw pojawiały się bardziej zaawansowane technicznie holendry. Były to konstrukcje trzykondygnacyjne wznoszone z cegły palonej, z kopulastym obrotowym dachem.

Podobnie jak wiatraki w pejzażu wsi kujawskiej wyróżniały się budynki kuźni. Cechą charakterystyczną były architektoniczne tego budynku gospodarskiego były podcień, który między innymi miał dawać osłonę przy wykonywaniu niektórych prac, na przykład kucia koni. Ściany budowano z materiałów mieszanych - drewna, gliny, cegły palonej, kamienia. Jednakże, aby uniknąć zagrożenia pożarem szczególnie na terenie Kujaw pruskich zakazywano wznosić budynki z materiałów łatwopalnych. Stąd też coraz częściej wykorzystywanym materiałem do budowy kuźni była cegła palona i surowa.

Dla nadwiślańskich terenów wsi kujawskiej charakterystycznym typem architektury były również zagrody typu olęderskiego. Występujące w pasie nadwiślańskim zagrody charakteryzują się przede wszystkim połączeniem domu mieszkalnego z budynkiem inwentarskim pod jednym dachem. Zazwyczaj takie zagrody lokowano na naturalnych wzniesieniach lub sztucznie usypanych górkach. Rowy, stawy melioracyjne i wały przeciwpowodziowe stanowiły o odrębności i unikalnym charakterze zagród olęderskich. Stałym elementem krajobrazu w przypadku tego typu przestrzeni wiejskich są pasy zasadzonych wierzb i topól, które miały spowalniać falę powodziową, a tym samym chronić zagrody. Odrębna metodyka pracy, gospodarność sprawiały, iż zagrody olęderskie mimo swej prostoty były bogatsze niż gospodarstwa kujawskie.

Architektura wiejska na terenie Kujaw jest typem budownictwa dość zunifikowanego. Różnice zaś, które występują, wynikają z odmiennego wzrostu gospodarczego ziemi kujawskiej z zaboru rosyjskiego i pruskiego. Dodatkowo nowe elementy i rozwiązania architektoniczne pojawiły się wraz z osadnictwem olęderskim i koloniami fryderycjańskimi.

Chata chłopska na Kujawach to przykład form osadniczych, które wzbogacały środowisko naturalne przy jednoczesnej harmonijnej symbiozie z otoczeniem. W następnym numerze zajrzemy do wnętrza chaty

kujawskiej i dokładniej przyjrzymy się zgromadzonym tam sprzętom gospodarskim i elementom zdobnictwa, plastyki w wystroju chałupy kujawskiej.

Aleksandra Jarysz

Chata kujawska

Kozłak

Zagroda olęderska, Słońsk Górny nr 20

**AWIS
NIERUCHOMOŚCI**

Licencja nr 4660 - pośrednictwo w obrocie nieruchomościami
Licencja nr 1200 - zarządzanie nieruchomościami

CIECHOCINEK TEL/FAX (054)2834896
UL. ZDROJOWA 36 TEL.KOM. 0605858278

Zapraszamy wszystkich, którzy planują sprzedaż, zakup, zamianę lub wynajem mieszkania, domu czy działki.
Zapewniamy profesjonalną i pełną obsługę oraz doradztwo.

www.ciechocinek-nieruchomosci.pl, awis@ciechocinek-nieruchomosci.pl

FOTO

POLECA:

- wywołanie filmu i odbitki zdjęcia do dowodu, paszportu itp. zdjęcia okolicznościowe w zakładzie i terenie zdjęcia techniczne, reportażowe i diapozytywy
- aparaty fotograficzne, baterie, filmy - zakupione u nas wywołujemy bezpłatnie.

NOWOŚĆ!
Zdjęcia do dokumentów w technice cyfrowej

CIECHOCINEK, BRONIEWSKIEGO 13, TEL. 283 64 52
otwarte: 10.00 - 17.00, w soboty 10.00 - 14.00

EXPRESS